

سرشناسه: میرباقری، سید محمد مهدی ۱۳۴۰ -

عنوان: تأملات قرآنی در پرتو معارف اهل بیت علیهم السلام

پدیدآورنده: سید محمد مهدی میرباقری

سرپرست تدوین: کارگروه تدوین حکمت

مشخصات نشر: قم: تمدن نوین اسلامی، ۱۳۹۹ -

وضعیت فهرست نویسی: فایا

موضوع: قرآن، سوره ها و آیه ها

رده بندی کنگره: ۲۱۳۹۶ ت ۹۲ م ۹ / BP۷۱. رده بندی دیویی: ۲۹۷ / ۱۵۷.

شابک: ۸ - ۱۶ - ۶۲۷۰ - ۶۲۲ - ۹۷۸

شماره کتابشناسی ملی: ۴۶۰۲۸۲۱

فَاتِحَةُ الْبَابِ

در پرتو معارف
اهل بیت علیهم السلام

جلد سوم

سوره‌های فیل، ایلاف، انسان، کوثر و فجر

سید محمد مهدی میر باقری

پدیدآورنده: سید محمد مهدی میرباقری

tadvinehkat@iran.ir

سرپرست تدوین: کارگروه تدوین حکمت

ناشر: تمدن نوین اسلامی

ویراست و تنظیم: حسن محمودی، محمد کاظم خواجه احسنی

صفحه آرا: علیرضا بهمانی

طراح جلد: علیرضا پوراکبری

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۹ قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان تیراژ: ۱۱۰۰ نسخه

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۰۴۶۴۶۲۱۲ ۰۲۵-۳۲۶۰۳۲۷۱ فروش مجازی: tamadonenovin.ir

کانال معرفی آثار استاد میرباقری در پیام رسان های ایتا، سروش، بله و تلگرام @mirbaqeri_book

نشانی: قم، بلوار غدیر، کوچه دهم، فرهنگستان علوم اسلامی، نشر تمدن نوین اسلامی

© کلیه حقوق مادی و معنوی اثر برای ناشر محفوظ است.

فهرست اجماله

سوره فیل و ایلاف / ۱۷

- گفتار اول: سوره فیل و نقشه پراکندگی امت نبی اکرم ﷺ ۱۹
- گفتار دوم: سوره ایلاف و ائتلاف امت نبی اکرم ﷺ ۵۵
- گفتار سوم: پیوند معنایی دو سوره بر محور رسول و بیت ۶۹

سوره انسان / ۹۵

- شفاعت اهل بیت علیهم السلام از ابرار ۹۵

سوره کوثر / ۱۲۷

- کوثر، تضمین امتداد نبی اکرم ﷺ و انقطاع دشمن ۱۲۷

سوره فجر / ۱۶۳

- گفتار اول: علل هلاکت و ماندگاری جوامع (رویکرد اول به سوره) ۱۶۵
- گفتار دوم: بشارت به پیروزی نبی اکرم ﷺ (رویکرد دوم به سوره) ۱۹۵

فهرست تفصیلی

مقدمه ۱۳

سوره فیل و ایلاف / ۱۷

گفتار اول: سوره فیل و نقشه پراکندگی امت نبی اکرم صلی الله علیه و آله ۱۹

۱. شأن نزول سوره فیل براساس روایات ۲۲

۲. مروری بر سیر سوره و کلیدواژه‌های آن ۲۳

۱- ۲. سؤال از کیفیت فعل پروردگار (آیه ۱) ۲۴

۲- ۲. ربوبیت نسبت به نبی اکرم صلی الله علیه و آله، محور سوره (آیه ۱) ۲۵

۳- ۲. انحلال کید دشمن در برنامه بزرگ الهی (آیه ۲) ۲۵

۴- ۲. کیفیت برخورد خداوند با اصحاب فیل (آیات ۳- ۴) ۲۷

۳. بررسی معنای سوره با توجه به نکات محوری سوره ۲۸

۱- ۳. نکته اول: تحلیل کید دشمن ۲۸

- احتمال اول: خلاصه شدن نقشه دشمن در تخریب بیت ۲۸

- احتمال دوم: توسعه کید دشمن به مقابله با بسترهای ظهور اسلام ۳۰

- قرینه اول برای وسعت کید دشمن: عذاب واضح و قاطع برای ریشه‌کنی کید دشمن ۳۱

- قرینه دوم برای وسعت کید دشمن: مجموعه شواهد تاریخی ۳۳

- طرح یک پرسش و پاسخ به آن ۳۴

- ۲-۳. نکته دوم: کیفیت فعل الهی در برخورد با کید دشمن ۳۹
- واضح بودن عذاب الهی ۳۹
- بشارت به رسول خدا ﷺ و امت برای غلبه بر نقشه‌های دشمن ۴۰
- ۳-۳. نکته سوم: شکل‌گیری سوره بر محور ربوبیت نسبت به نبی اکرم ﷺ ۴۵
۴. جمع‌بندی مباحث ۴۶
- ۱-۴. نگرانی پیامبر از سرنوشت امت در مقابل کیدهای دشمن ۴۶
- ۲-۴. وقوع حوادث عظیم تاریخی حول پیامبر ﷺ ۴۸
- ۳-۴. کیفیت فعل خداوند، قرینه‌ای بر وسعت کید دشمن ۵۰
- ۴-۴. اشاره‌ای به قرائن تاریخی وسعت کید دشمن ۵۰
- ۵-۴. اشاره‌ای به پیوند معنایی دو سوره فیل و ایلاف ۵۲
- گفتار دوم: سوره ایلاف و ائتلاف امت نبی اکرم ﷺ ۵۵
۱. ترجمه اجمالی سوره ایلاف ۵۷
۲. توحید و اولیاء الهی منشأ الفت پایدار ۵۹
۳. چگونگی پیدایش الفت بر محور بیت ۶۳
- ۱-۳. ربوبیت الهی نسب به بیت، منشأ الفت قریش ۶۳
- ۲-۳. ربوبیت الهی نسبت به پیامبر ﷺ، محور ربوبیت بیت ۶۴
- گفتار سوم: پیوند معنایی دو سوره بر محور رسول و بیت ۶۹
۱. کید دشمن برای پراکندگی امت از حول بیت و رسول ۷۲
- ۱-۱. تحلیل کید دشمن در حدّ تخریب بیت ۷۳
- ۲-۱. تحلیل کید دشمن در مقیاس نابودی بسترهای ظهور اسلام ۷۴
- ۳-۱. خطبه قاصعه، مهم‌ترین شاهد بر وسعت کید دشمن ۷۷
- مروری بر سیر خطبه شریفه ۷۸
- ایجاد تفرقه و عقب ماندگی در جزیره العرب توسط پادشاهان ایران و روم ۸۰
- ائتلاف و اعتلای مسلمانان حول پیامبر ﷺ و غلبه فرهنگی آنها بر ابرقدرت‌ها ۸۲
- بعثت پیامبر ﷺ، منشأ تحول تاریخی و غلبه فرهنگی ۸۵
۲. شکل‌گیری ائتلاف امت بر محور بیت و رسول ۸۸
- ۱-۲. بیت، ابزار رسول برای ایجاد ائتلاف بر محور توحید ۸۸
- ۲-۲. تجلی‌ای از نبی اکرم ﷺ و تجسّدی از روح اولیاء الهی ۹۰
۳. جمع‌بندی بحث در پیوند معنایی دو سوره ۹۳

سوره انسان / ۹۵

- ۹۵ شفاعت اهل بیت علیهم السلام از ابرار
- ۹۷ ۱. اشاره‌ای به فضیلت سوره «هل أتى»
- ۹۸ ۲. شأن نزول سوره براساس روایات اهل بیت علیهم السلام
- ۱۰۱ ۳. مروری بر سیر سوره
- ۱۰۱ ۳-۱. ابتلاء انسان، پس از بهره‌مندی از امکانات رشد (آیات ۱-۲)
- ۱۰۳ ۳-۲. هدایت به سبیل ولایت و شکل‌گیری دو جریان ابرار و کفار (آیات ۳-۵)
- ۱۰۴ - تفسیر «سبیل» به وجود مقدس امام
- ۱۰۶ - غل و زنجیر و آتش، سرانجام کافرین به سبیل
- ۱۰۷ - نوشیدن از جام‌های معطر، سرانجام حرکت در سبیل
- ۱۰۸ ۳-۳. اهل بیت علیهم السلام، شفیع و دستگیر ابرار در دنیا و آخرت (آیات ۶-۲۲)
- ۱۰۸ - عباد الله (اهل بیت علیهم السلام)، باقی ابرار از چشمه‌های جوشان
- ۱۱۰ - شفاعت بدون چشم داشت اهل بیت علیهم السلام از ابرار
- ۱۱۴ - نگرانی اهل بیت علیهم السلام از سختی‌های محبین در قیامت
- ۱۱۸ - بهره‌مندی شیعیان از مقامات بهشتی اهل بیت علیهم السلام
- ۱۲۲ ۳-۴. مأموریت پیامبر صلی الله علیه و آله برای صبر در برابر کافرین به سبیل ولایت (آیات ۲۳-۲۸)
- ۱۲۵ ۳-۵. تذکره حرکت در سبیل ولایت (آیات ۲۹-۳۱)

سوره کوثر / ۱۲۷

- ۱۲۷ کوثر، تضمین امتداد نبی اکرم صلی الله علیه و آله و انقطاع دشمن
- ۱۲۹ ۱. اشاره‌ای به فضیلت سوره کوثر
- ۱۳۰ ۲. ترجمه اجمالی سوره
- ۱۳۳ ۳. معنای کوثر (در لغت و اصطلاح قرآنی)
- ۱۳۴ ۳-۱. کوثر، تضمین کننده ادامه نسل پیامبر صلی الله علیه و آله و هدایت ایشان
- ۱۳۵ ۳-۲. خیر کثیر بودن کوثر و تفاوت آن با امکانات مادی
- ۱۳۸ ۴. حقیقت کوثر (فاطمه علیها السلام، کوثر نبی اکرم صلی الله علیه و آله)
- ۱۳۸ ۴-۱. توهم دشمنان نبی اکرم صلی الله علیه و آله مبنی بر انقطاع نسل و هدایت ایشان
- ۱۴۳ ۴-۲. حضرت فاطمه علیها السلام، قطع کننده طمع دشمنان نبی اکرم صلی الله علیه و آله
- ۱۴۶ ۴-۳. حضرت فاطمه علیها السلام، تضمین کننده ادامه نسل و هدایت نبی اکرم صلی الله علیه و آله
- ۱۴۶ - قرآن و عترت، قوای نبی اکرم صلی الله علیه و آله برای استمرار برکات حضرت در عالم

- حضرت فاطمه علیها السلام، ظرف نزول قرآن و ائمه علیهم السلام ۱۴۹
- ۴- ۴. حضرت فاطمه علیها السلام، تضمین قطع مسیر دشمنان نبی اکرم صلی الله علیه و آله ۱۵۲
- حجاب ظلمانی جبهه طاغوت، مانع تجلی نور نبی اکرم صلی الله علیه و آله ۱۵۳
- رفع حجب ظلمانی در عصر ظهور، مزد بلای حضرت فاطمه علیها السلام ۱۵۶
- عبور مؤمنین از حجب ظلمانی دوران غیبت، با نور حضرت فاطمه علیها السلام ۱۶۰

سوره فجر / ۱۶۳

- گفتار اول: علل هلاکت و ماندگاری جوامع (رویکرد اول به سوره) ۱۶۵
۱. اشاره ای به فضیلت سوره فجر ۱۶۷
۲. فرازهای پنج گانه سوره و ترجمه اجمالی آن ۱۶۹
- ۱- ۲. فراز اول: قسم های پنج گانه (آیات ۱- ۵) ۱۶۹
- ۲- ۲. فراز دوم: عذاب دنیوی در کمین اقوام و تمدن های فاسد (آیات ۶- ۱۴) ۱۷۰
- ۳- ۲. فراز سوم: درک نادرست از سنت ابتلاء الهی، ریشه فساد تمدن های مادی (آیات ۱۵- ۲۰) ۱۷۱
- ۴- ۲. فراز چهارم: عذاب اخروی، سرانجام اقوام و تمدن های فاسد (آیات ۲۱- ۲۶) ۱۷۳
- ۵- ۲. فراز پنجم: نفس مطمئنه و سرانجام آن (آیات ۲۷- ۳۰) ۱۷۴
۳. تبیین رویکرد اول به سوره ۱۷۴
- ۱- ۳. توسعه مادی، معیار تجلیل و تحقیر در تمدن های مادی (آیات ۱۵- ۱۶) ۱۷۴
- ۲- ۳. ثروت اندوزی و انحصار امکانات به جای انفاق به ایتم و مساکین (آیات ۱۷- ۲۰) ۱۷۷
- ۳- ۳. اطمینان نفس و رضایت زاهدین در مواجهه با اقبال و ادبار دنیا (آیات ۲۷- ۳۰) ۱۸۱
- ۴- ۳. عذاب بی بدیل الهی در انتظار تمدن های مادی و فراعنه آنها (آیات ۲۱- ۲۶) ۱۸۲
- ۵- ۳. فرصت ها و امکانات رشد در سوره (آیات ۱- ۵) ۱۸۴
۴. جمع بندی رویکرد اول به سوره ۱۸۶
- ۱- ۴. فراز اول: تفسیر قسم های پنج گانه به زمان های خاص معنوی ۱۸۶
- ۲- ۴. فراز دوم: عذاب دنیوی در انتظار اقوام و تمدن های فاسد ۱۸۶
- ۳- ۴. فراز سوم: درک غلط از ابتلائات انسان، ریشه فساد اقوام گذشته ۱۸۸
- ۴- ۴. فراز چهارم و پنجم: سرنوشت اخروی دو نوع مواجهه با ابتلائات الهی ۱۹۲
- گفتار دوم: بشارت به پیروزی نبی اکرم صلی الله علیه و آله (رویکرد دوم به سوره) ۱۹۵
۱. تبیین رویکرد دوم به سوره ۱۹۷
- ۱- ۱. فراز اول: قسم های پنج گانه، بیانگر امکانات پیامبر صلی الله علیه و آله برای مقابله با جریان تفرعن .. ۱۹۷

۱-۲. فراز دوم: سرنوشت فراعنه گذشته در انتظار فرعون امت پیامبر ﷺ	۲۰۰
۱-۳. فراز سوم: نگاه غلط به قدرت و ثروت دنیوی، ریشه تفرعن در مقابل پیامبر ﷺ	۲۰۲
۱-۴. فراز چهارم: گرفتار شدن فراعنه امت به قهر الهی در قیامت	۲۰۳
۱-۵. فراز پنجم: نبی اکرم ﷺ، محور نفوس مطمئنه در برابر اضطراب ناشی از قدرت و ثروت فراعنه امت	۲۰۳
۱-۶. جمع بندی بحث	۲۰۵
۲. تبیین ارتباط سوره با امام حسین علیه السلام در رویکرد دوم	۲۰۸
۲-۱. سوره فجر، سوره امام حسین علیه السلام	۲۰۸
۲-۲. تأملی در معنای قرآنی افساد و اصلاح	۲۱۱
- اولیاء الهی مدار اصلاح عالم و اولیاء طاغوت مدار افساد در آن	۲۱۱
- اصلاح یعنی برگرداندن حیات انسانی به مدار توحید و ولایت	۲۱۳
- افساد یعنی برگرداندن حیات انسانی از مدار توحید و ولایت به مدار اولیاء طاغوت	۲۱۵
۲-۳. افساد فراعنه امت پیامبر ﷺ در اخراج جامعه از مدار ولایت	۲۱۶
۲-۴. اوج فساد فراعنه امت در ماجرای عاشورا و شهادت سیدالشهداء علیه السلام	۲۱۹
۲-۵. سرنوشت جریان تفرعن و وعده پیروزی به سید الشهداء علیه السلام به عنوان محور نفوس مطمئنه	۲۲۱
- تفسیر باطنی قسم های پنج گانه به اهل بیت علیه السلام به عنوان حامیان پیامبر در مقابله با فراعنه	۲۲۲
- عبور جامعه مؤمنین از دوران تاریک فراعنه امت با بلاء سید الشهداء علیه السلام	۲۲۷
- عذاب دنیایی قاتلین سیدالشهداء علیه السلام در دوران قبل از ظهور و رجعت	۲۳۰
۳. جمع بندی رویکرد دوم به سوره	۲۳۲
کتابنامه	۲۳۵
نمایه	۲۴۱

مقدمه

مجموعه حاضر که با عنوان تأملات قرآنی تقدیم علاقه‌مندان می‌شود، شامل سلسله مباحث تفسیر ترتیبی استاد سید محمد مهدی میرباقری است که می‌تواند در رویکردهای تفسیری مبتنی بر معارف اهل بیت علیهم‌السلام، گامی رو به پیش شمرده شود. استاد ارجمند در گفتارهای تفسیری خود، بعد از تبیین چارچوب سوره‌ها مبتنی بر نگاه علامه طباطبایی رحمته‌الله علیه و بزرگان دیگر، تلاش می‌کنند تا بر اساس معارف اهل بیت علیهم‌السلام طرح باطنی تروکلان تری از پیوستار و سیر سوره و فرازهای آن ارائه کنند. سومین مجلد از تأملات قرآنی به تفسیر سوره‌های فیل، ایلاف، انسان، کوثر و فجر می‌پردازد.

سوره فیل و ایلاف در سه گفتار تنظیم شده است. در گفتار اول و دوم، تفسیر سوره فیل و ایلاف به صورت مجزا بیان می‌شود. در این دوسوره، از یک سو نقشه بزرگ دشمنان برای پراکندگی امت نبی اکرم صلی‌الله علیه و آله و از سوی دیگر طرح ائتلاف امت نبی اکرم صلی‌الله علیه و آله

توضیح داده می‌شود. گفتار سوم نیز پیوند معنایی این دو سوره را بر محور رسول خدا ﷺ و بیت الله مرور می‌کند و چگونگی انحلال نقشه دشمن در طرح نبی اکرم ﷺ را توضیح می‌دهد.

سوره انسان در یک گفتار تنظیم شده است. در این گفتار توضیح داده می‌شود که انسان چگونه پس از بهره‌مندی از خلقت شگفت‌انگیز و امکانات رشد، در مسیر یک امتحان بزرگ قرار می‌گیرد. پذیرش سبیل ولایت و ورود به جرگه ابرار و یا کفران این سبیل و ورود به جرگه کفار، انتخاب‌های پیش‌روی انسان در این امتحان الهی است. در ادامه سوره، شفاعت گسترده اهل بیت علیهم‌السلام از ابرار و بهره‌مندی ابرار از نعیم و ملک کبیر طرح می‌شود. در پایان سوره نیز، از مأموریت رسول خدا ﷺ برای صبر در برابر کافران به سبیل صحبت شده و بار دیگر حرکت در سبیل ولایت تذکر داده می‌شود.

سوره کوثر در یک گفتار تنظیم شده است. در این گفتار ابتدا معنای لغوی و همچنین اصطلاح قرآنی کوثر تبیین می‌شود و در ادامه، با اتکا به معنای لغوی و سیاق سوره، حقیقت کوثر به حضرت فاطمه زهرا علیها السلام تفسیر شده و توضیح داده می‌شود که چگونه کوثر نبی اکرم ﷺ، تضمین کننده امتداد نسل رسول خدا ﷺ و هدایت ایشان است.

سوره فجر در دو گفتار تنظیم شده و هر گفتار با رویکردی خاص به سوره می‌پردازد. در گفتار اول ضمن تبیین ابتلائات الهی و چگونگی مواجهه اقوام و جوامع با این ابتلائات، علل هلاکت و نابودی اقوام توضیح داده شده است. گفتار دوم به معانی باطنی

سوره می‌پردازد و پیروزی نهایی رسول خدا ﷺ در برابر فراعنه امت را بشارت می‌دهد. در این نگاه، سوره، جریان طواغیت مقابل نبی اکرم ﷺ و سرانجام این جریان را بیان کرده و یادآوری می‌کند که در طوفان حوادث و اضطراب‌های طواغیت، رسول خدا ﷺ محور نفوس مطمئننه و تکیه‌گاه آنهاست.

تاریخ ارائه گفتارهای این مجلد به ترتیب عبارت است از: ۹۳/۱۰/۲۰ و ۹۳/۱۰/۲۷ و ۹۳/۱۱/۴ (سوره فیل و ایلاف)؛ ۱۳۹۴/۷/۲۶ (سوره انسان)؛ ۱۳۹۴/۱/۲۲ (سوره کوثر)؛ ۱۳۹۳/۸/۲۴ و ۱۳۹۳/۸/۱۷ (سوره فجر).

در پایان لازم است تا از تلاش همه بزرگوارانی که در تولید و نشر این مجموعه ایفای نقش کرده‌اند، قدردانی کنیم و سپاسگزار همه این عزیزان باشیم.

کارگروه تدوین حکمت